

“Latviešu un lietuviešu tautastērpi: kopīgais un atšķirīgais”

Aija Jansone /Dr. hist.
Latvijas Etnogrāfiskā brīvdabas muzeja
Etnogrāfijas nodaļas vadītāja
22. 09.2018. Jelgava

Visām tautām, visu sociālo slāņu **apgērbs** ir attīstījies saskaņā ar sava laika sasniegumiem **ekonomiskā, politiskā, kultūrā un zinātnē.**

19. gadsimta straujā **industrializācijas attīstība**, darba ražīguma pieaugums, urbanizācijas un lauksaimniecības attīstība iespaidoja tautas ģērbšanās kultūru arī mūsdienu Latvijas un Lietuvas teritorijā.

Viss jaunais, arī modes idejas no pilsētas līdz laukiem nonāca caur **muižu, draudzi, amatniekiem un tirdzniecības centriem.**

19. gadsimta sākumā Eiropā vienkāršās tautas apgērbā bija izkristalizējiess *ikdienas* un *svētdienas* apgērbs

bet

19. gadsimta 2. pusē pēc lietojuma zemnieku apgērbu jau iedalīja *darba, ceremoniju* un *svētdienas* apgērbā.

Zemnieku **ikdienas (darba) apģērbs** bija vienkāršs, praktisks un izturīgs.

19. gadsimta sākumā tas tika komplektēts no taisnā diegā piegrieztiem apģērbiem (tunikveida krekli, garās/šaurās villaines, galvas auti, apliekamie brunči, kas tika saturēti ar tekstila jostu, utt.),

19. gadsimta vidū, pilnveidojoties skrodera amatam, vairāk tiek šūtas drēbes uz auguma.

Ceremoniju tērps sastāvēja no dažādu laiku un kultūras slāņu vērtīgākām no greznākām apģērba daļām (rakstainās jostas, villaines, galvassegas un saktas). Šo tērpu vilka īpaši nozīmīgos dzīves gadījumos (kāzās, kristībās, bērēs u. c.).

Katra nākamā paaudze ceremoniju tērpu papildināja vai atmeta nevajadzīgo.

Svētdienas (t. s. baznīcas) tērps uzrāda jaunāko kultūras slāni, t.i., 19. gadsimta nogales ģērbšanās kultūru jau ar daudz laikmetīgākām modes iezīmēm.

Ar šo laiku pilsētās un laukos vienkāršās tautas apģērbs strauji mainījās no taisnā diega piegriezuma uz skroderu šūtiem pilsētas tipa (modes) apģērbiem.

19. gs.

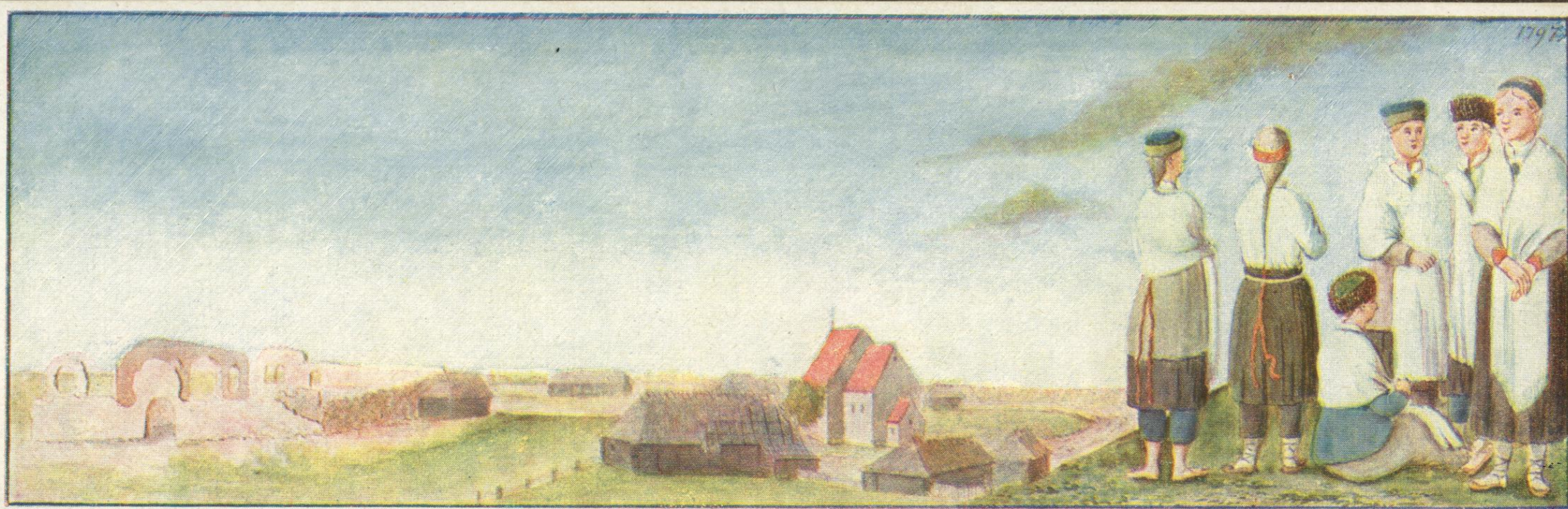
Apģērba attīstība **Latvijas un Lietuvas teritorijās** bija līdzīga:

- lietojumā ienāca rūpnieciski darināti smalkvilnas, kokvilnas un zīda audumi, rūpnieciski darinātas lentas un mežģīnes un jau gatavi apģērba gabali (galvassegas, apavi, virsdrēbes);
 - attīstījās aušanas prasmes un šķiedru krāsošanas māka;
- pilnveidojās apģērbu piegriešanas un šūšanas tehnoloģija.

Jaunie priekšmeti vai nu nomanīja vecos apgērba gabalus, vai arī kļuva par to papildinājumu

Piebalgas sieviešu apģērbi 18.gs. 70.-90. g.

J.K.Broce. (oriģin. 30,5 x 9,5 cm), Štāls A. J.K.Broces "Dažādu Vidzemes
pieminekļu, skatu krājums", R., 1926.g.

19.gs. vidus prūšu sieviešu apģērba zīmējums

Matulionienė E. Klaipėdos krašto tautiniai drabužiai. 2005, p. 9.

**Teodora Gelhāra zīmējuma
reprodukcija (1860)**

Limbažnieki pie baznīcas

Orīģināls Somijas Nacionālā muzeja
bibliotēkas īpašumā

Auf Stein ges. v. T. Gelhāra.

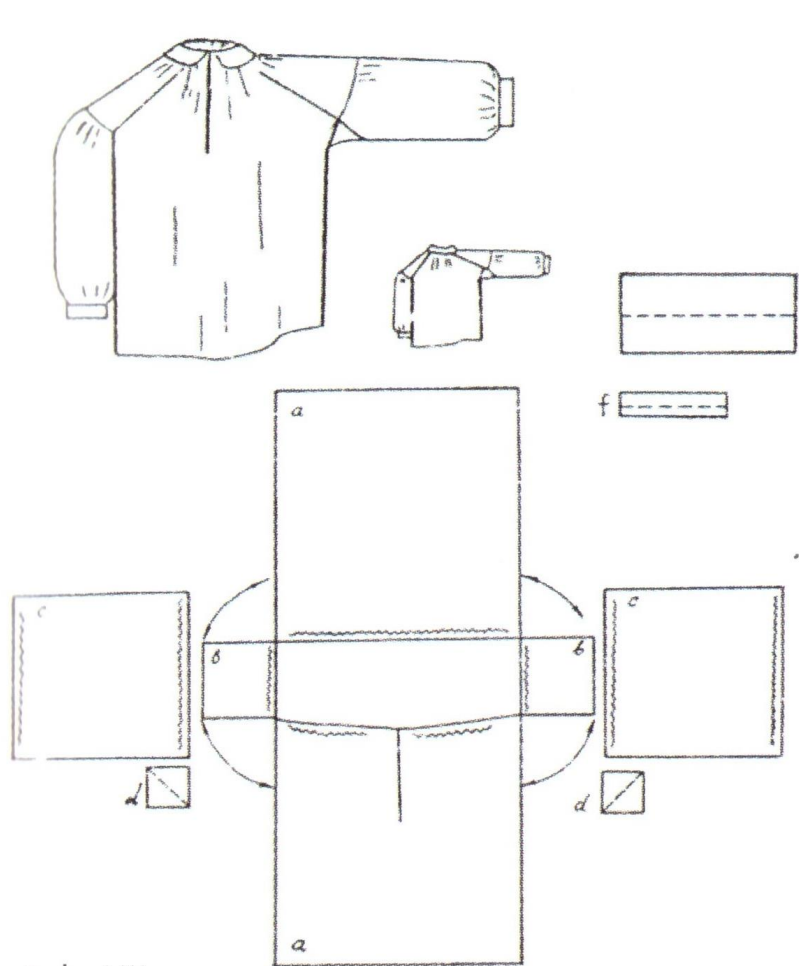
Lith. v. J. Schlüter in Dorpat.

Lettsche Bauertrachten.

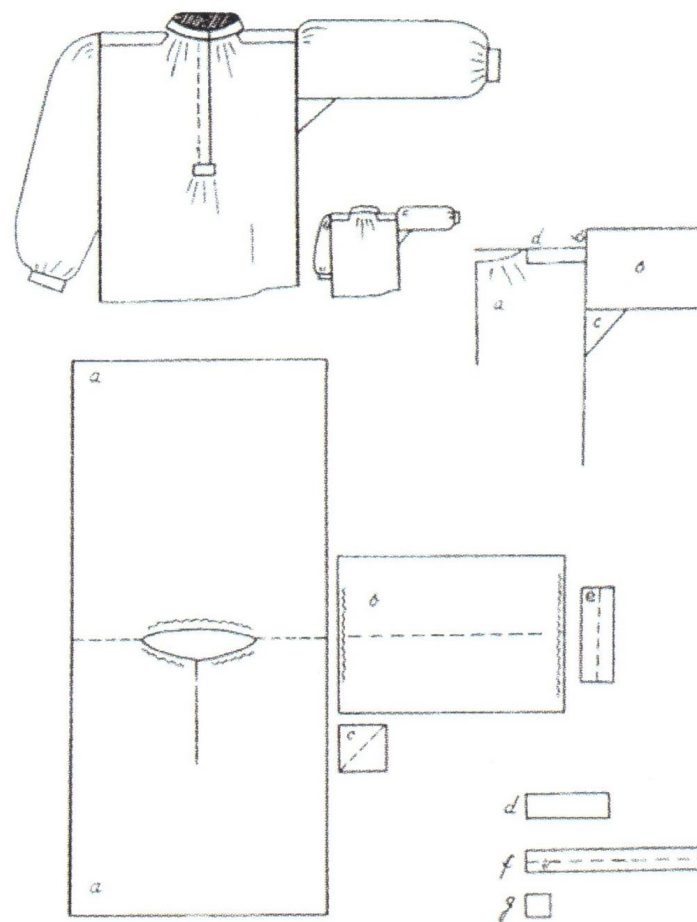
Sieviešu apģērbs

Kreklų piegriezums (Lietuva)

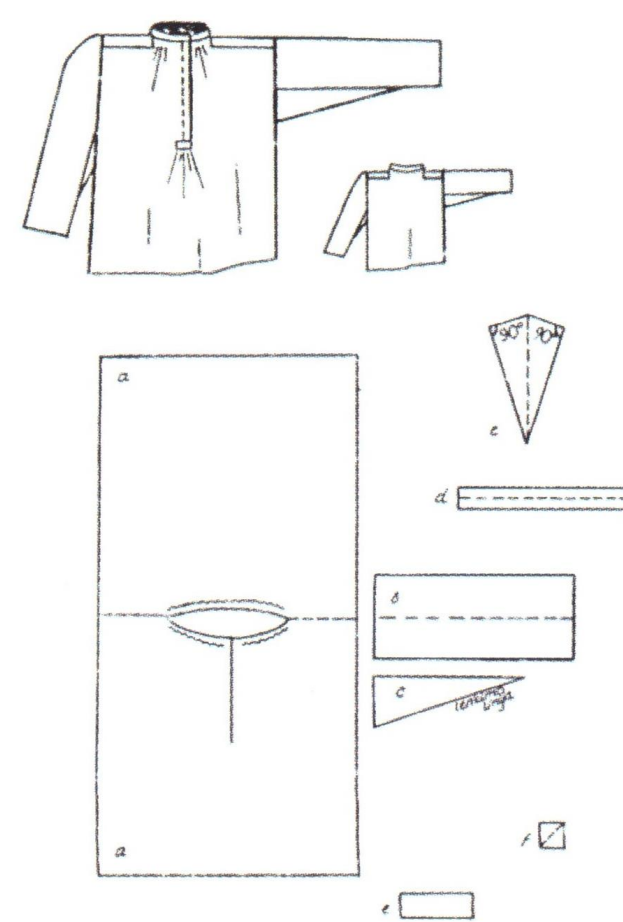
Matulionienė E. Klaipėdos krašto tautiniai drabužiai. 2005, p.17.

1 brėžinys

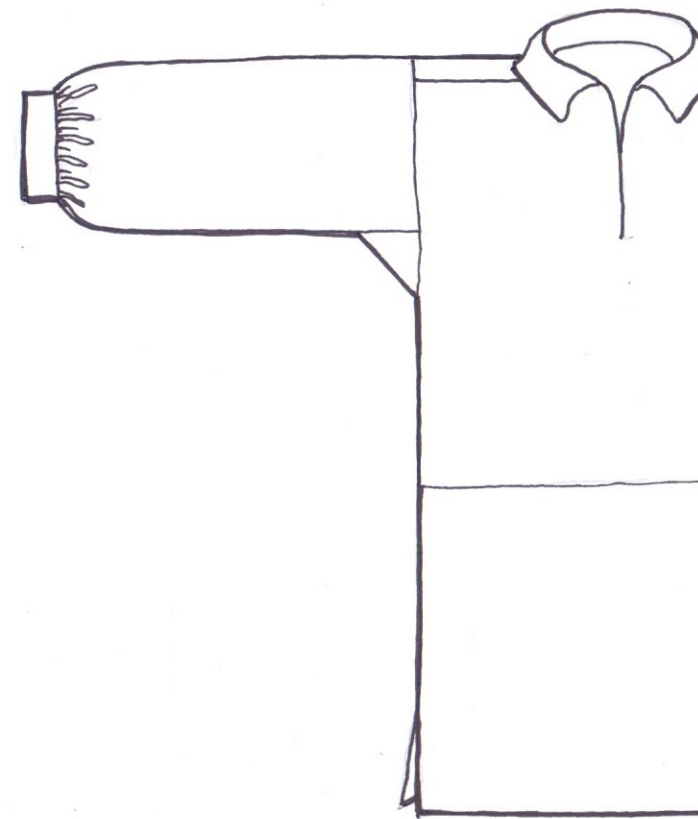
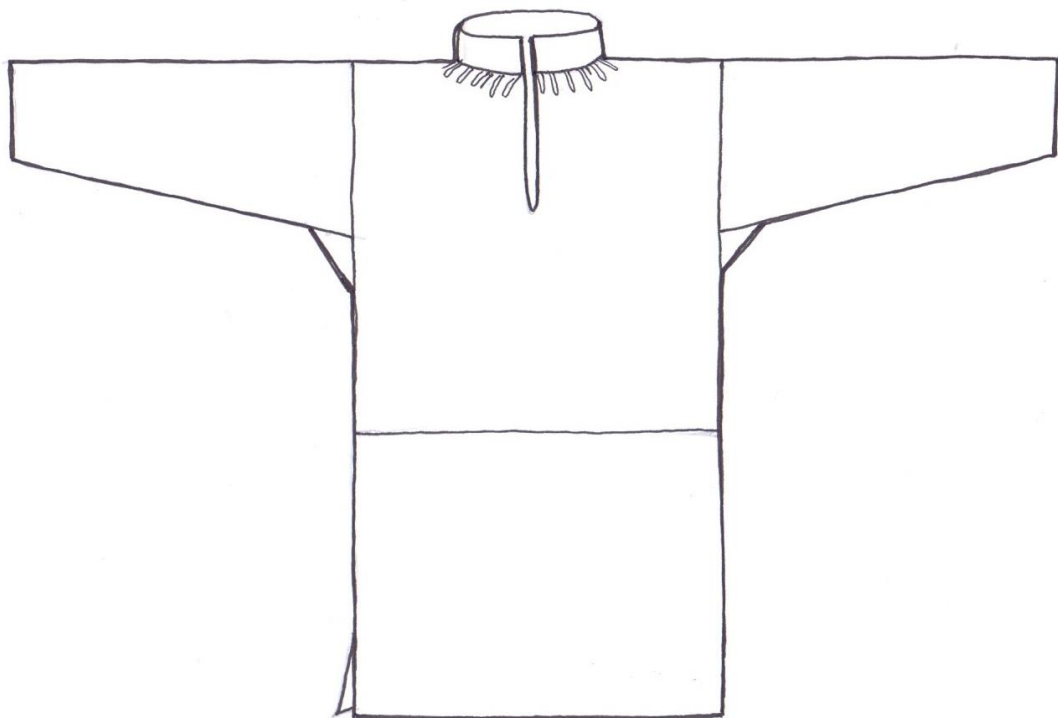
2 brėžinys

3 brėžinys

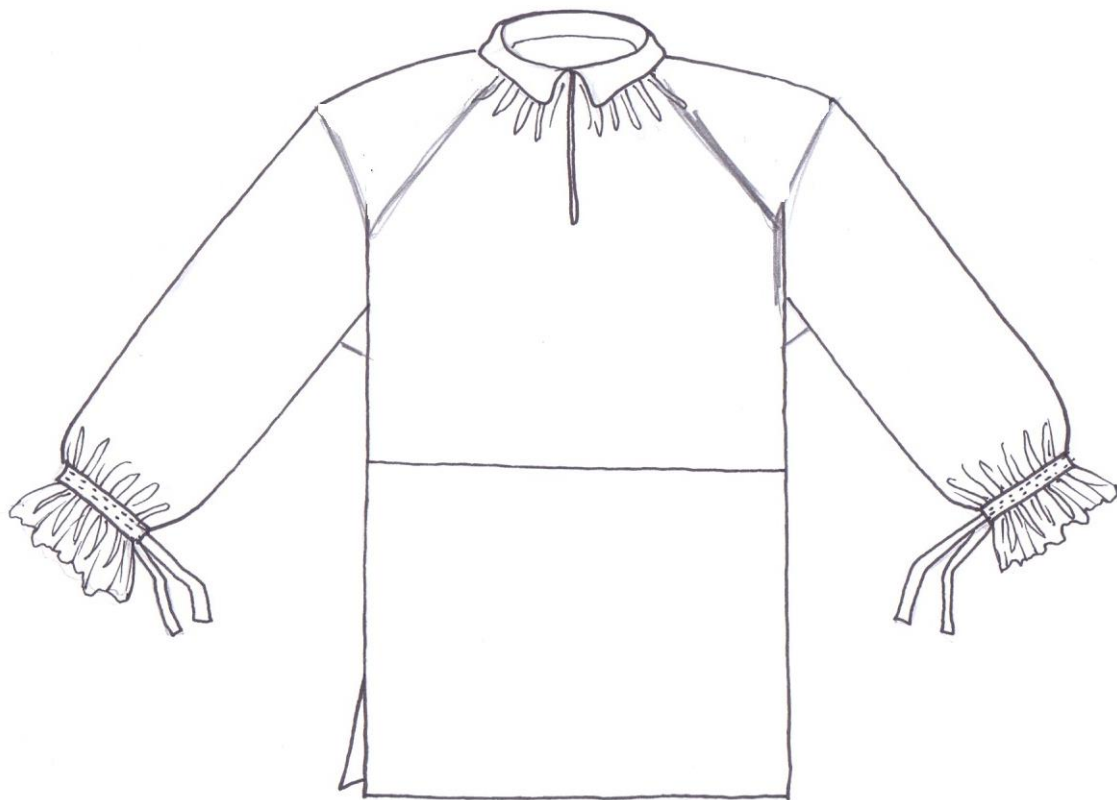
Tunikveida krekli (Latvija)

Jansone. A., Rucavnieku ,apgērbs cauri laikiem (19.gs. – 20. gs. sākums), Rīga: Zinātne 2017., 29. lpp.

Krekls ar piešūtu uzpleci krekla auduma velku virzienā – Rucavas *perpečotais* krekls

Jansone. A., Rucavnieku ,apgērbs cauri laikiem (19.gs. – 20. gs. sākums), Rīga: Zinātne 2017., 29., 54.
lpp.

Apliekamie brunči

(valkāti līdz 19.gs. sākumam)

Martas Bīlenšteinas pētījums "Latviešu
senās krāsošanas metodes"

"Die altelettische Fäbrmethoden"

Rīga 1935. 17. lpp.

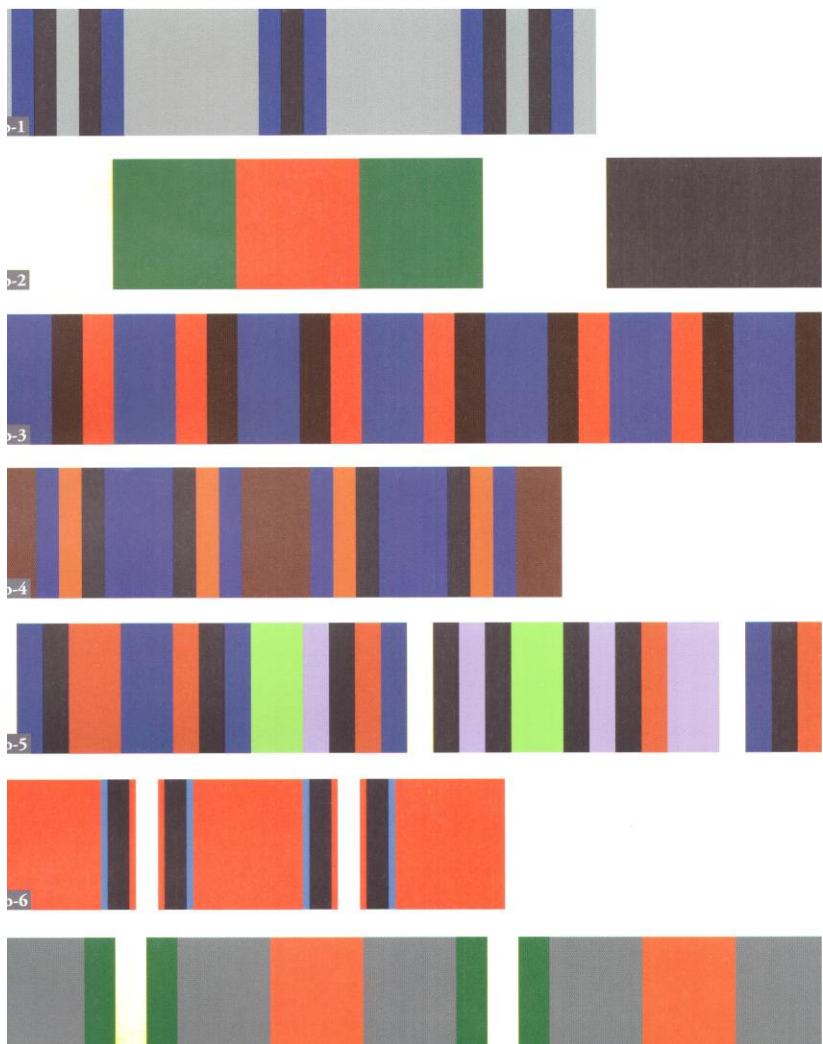
Brunču audumu veidi (Lietuva) 19. gs. 2. puse.

Matulionienė E. Klaipėdos krašto tautiniai drabužiai. 2005, p.12., 13.

Strīpaino brunču audumi Zemgalē (Latvija) 19. gs. 2. pusē

Jansone.A., Apģērba attīstība Zemgalē 19. gadsimtā., Rīga, Zinātne, 2016., 101., 103. lpp.

Zemgales rūtainie audumi (19. gs. nogale)(Latvija)

Jansone.A., Apģērba attīstība Zemgalē 19. gadsimtā., Rīga, Zinātne, 2016., 102. lpp.

Vienkrāsainie audumi Zemgalē 19.gs. beigās – 20. gs. sākumā (Latvija)

Jansone.A., Apģērba attīstība Zemgalē 19.
gadsimtā., Rīga, Zinātne, 2016.,98. lpp.

Sieviešu ģieburu piegriezums (Lietuva)

Matulionienė E. Klaipėdos krašto tautiniai drabužiai. 2005, p.18., 19.

Sieviešu ģieburs no Bārbeles 19. gs. sāk. (Latvija)

Latvijas Nacionālais vēstures muzejs (CVVM 10723)

Garais ģieburs 19. gs. 2. puse

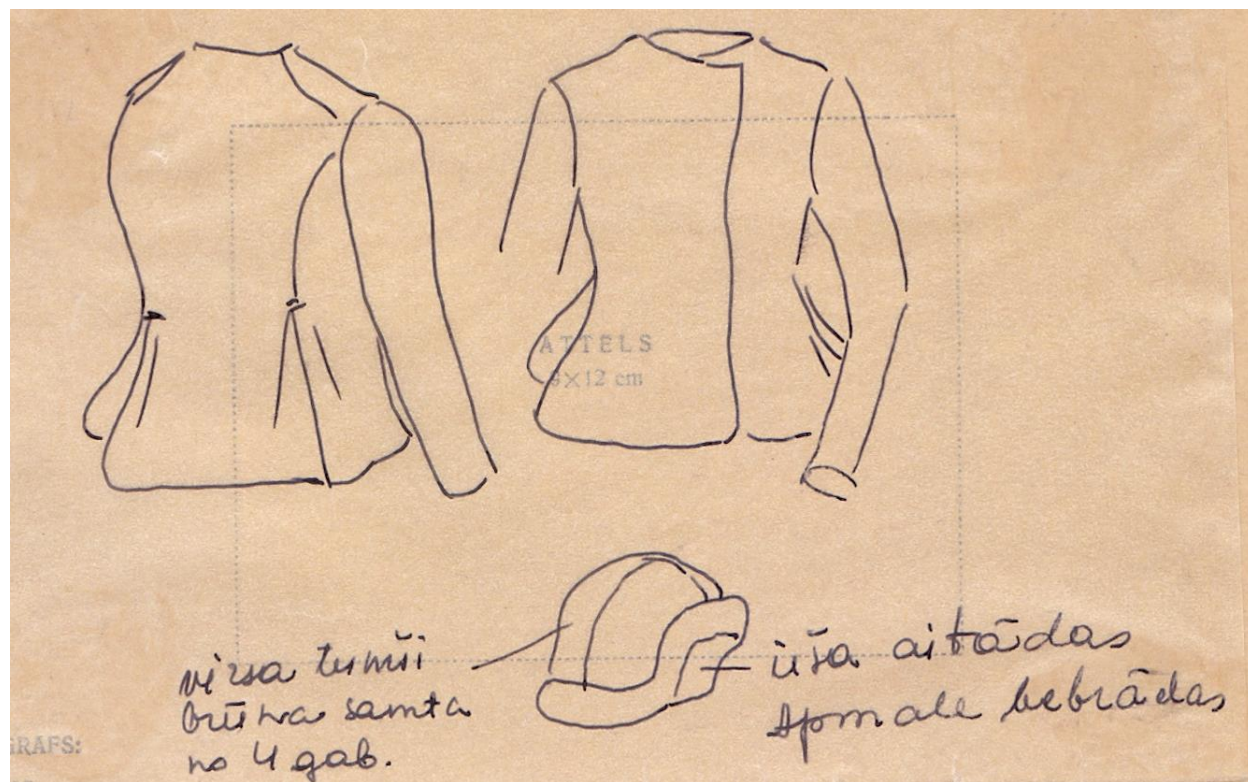
Kandava (Latvija) (CVVM 10624)

Aukstaitija (Lietuva) Jurkuvienė T. Lithuanian National Costume. 2006. p. 59.

Jaku piegriezums.

Vamža piegriezums. Tirzas pag. (Latvija) 1838.g. PV materiāli
Svarkeliai (Lietuva). Matulionienė E. Klaipėdos krašto tautiniai drabužiai. 2005, p.21.

Galvasauts 19. gs. 1. puse

Aukštaitija (Lietuva) Jurkuvienė T. Lithuanian National Costume. 2006. p.45.

Augšzeme (Latvija) 19.gs. 1. puses tērps. Prode CVVM 7140

Sieviešu cepures

Austrum Kurzeme (Latvija). Latviešu tautas tērpi. Kurzeme. II sēj., Rīga, 1997., 169. lpp.

Klaipēda (Lietuva). Matulionienė E. Klaipėdos krašto tautiniai drabužiai. 2005, p. 16.

Sieviešu cepurītes 19.gs. 2. pusē (DA Lietuvā un Latvijā -Dundagā)

Jurkuvienė T. Lithuanian National Costume. 2006. p. 156.

Latviešu tautas tērpi. Kurzeme. II sēj., Rīga, 1997., 124. lpp.

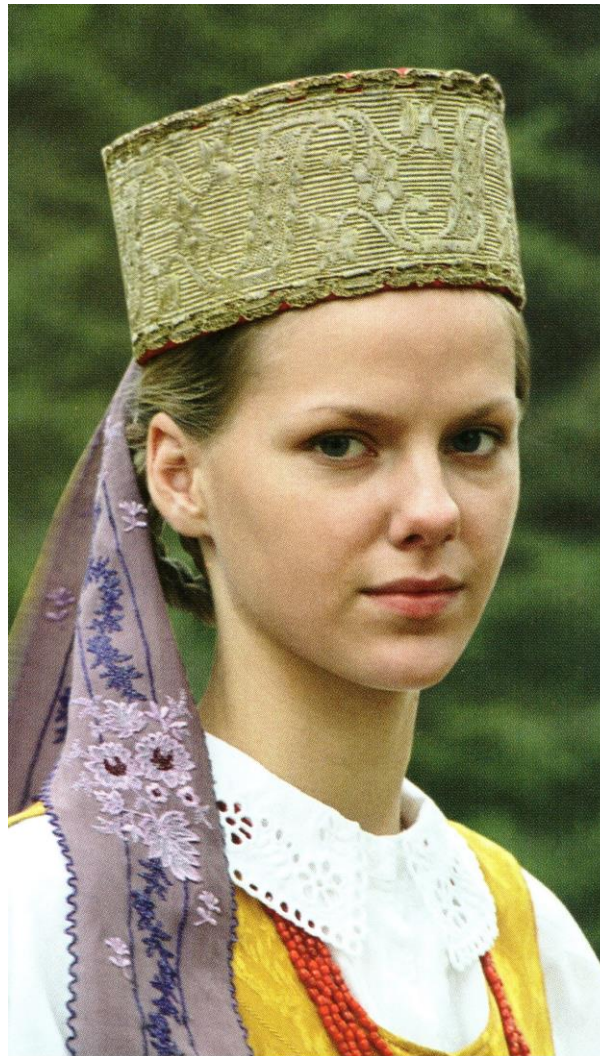
Meitu galvassegas - vainagi 19. gs. pēdējā cet.

Suvalkija.(Lietuva)

Jurkuvienė T. Lithuanian National Costume.
2006., p. 184.

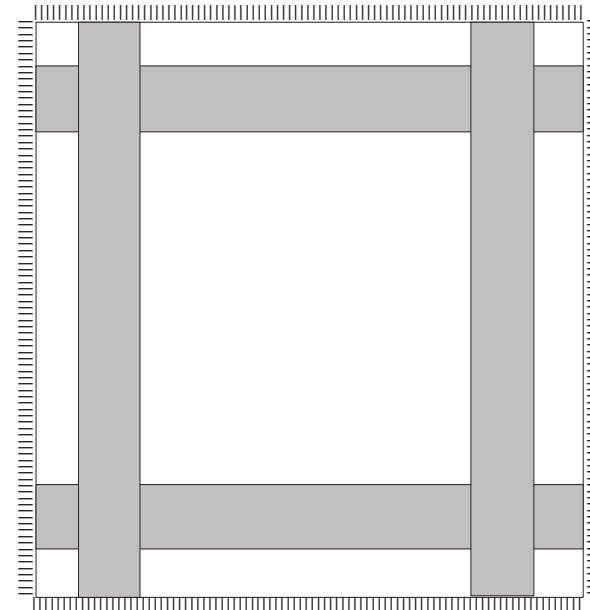
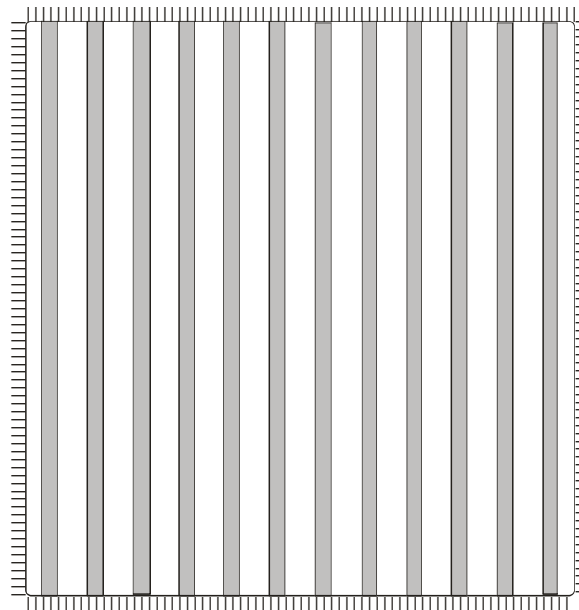
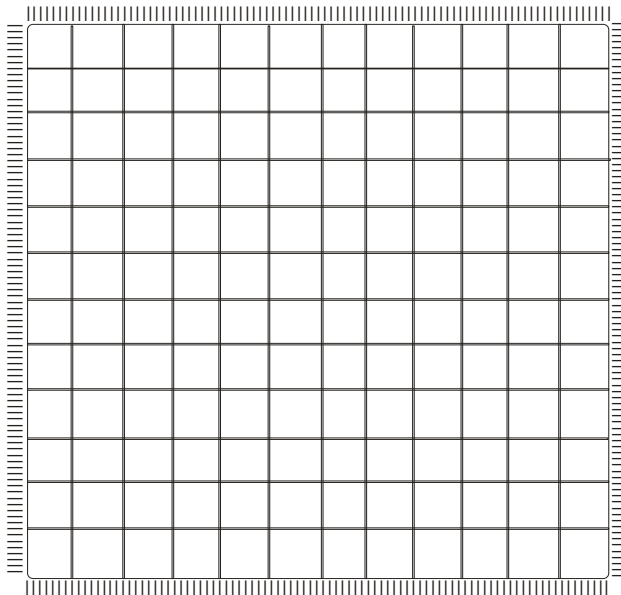
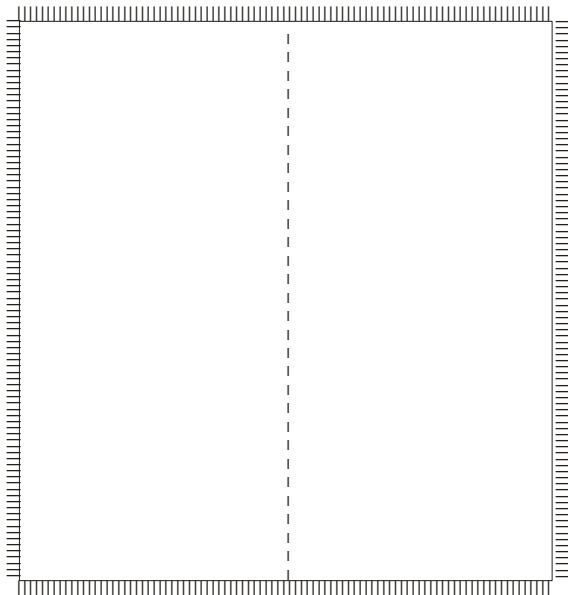
Virga (Latvija)

1895.g. J.Krēsliņa zīmējums. CVVM arh. 95.

Kvadrātveida plecu segas/lielie lakati

19. gs. 60. gadi (Latvija un Lietuva)

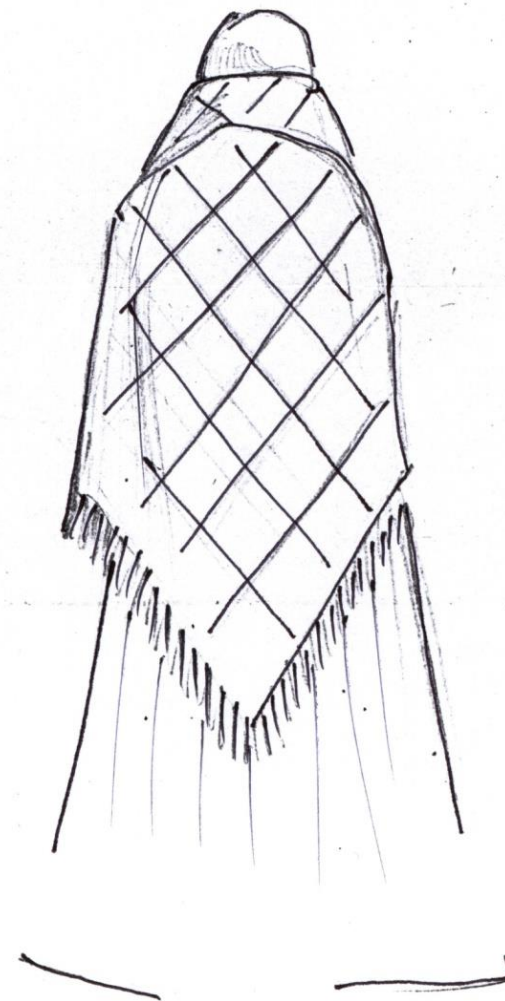
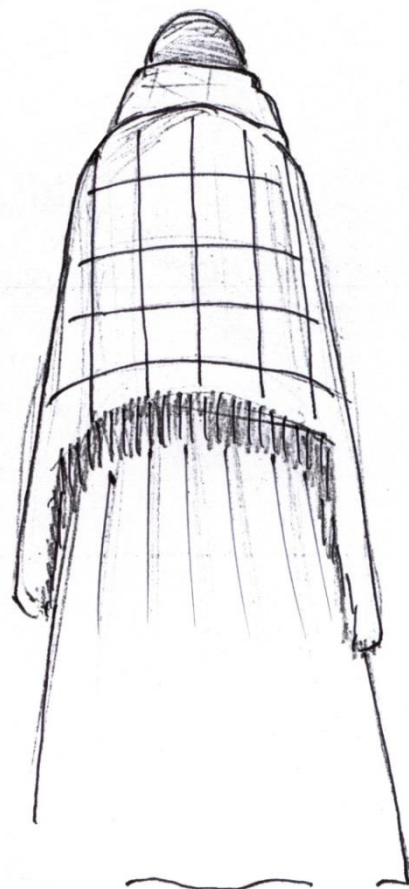
Lielsais lakats Zemgale (Latvija)

(156 x 162cm). 1886. g.

(BDM 9264)

Lielo lakatu segšanas veidi (Latvija).

E 27, 8757. Abrenes apr. Bērzpils pag.

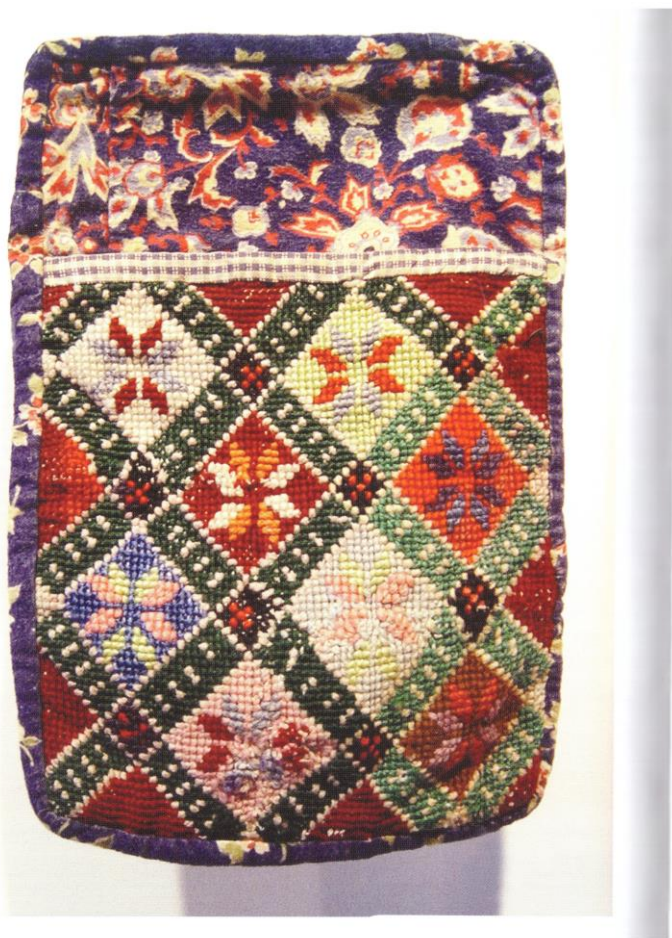
Lielie lakati (Lietuva) 1870.-80. gadi.

Jurkuvienė T. Lithuanian National Costume. 2006. p.97., 155.

Izšūtas kabatas 19.-20.gs. mija Klaipėda.

Matulionienė E. Klaipėdos krašto tautiniai drabužiai. 2005, p. 32.-33.

Sieviešu zeķes 19. gs. 2. pusē

Madonas apr. CVVM 2552. dok.

Jansone. A. Rucavnieku apģērbs cauri laikiem. Rīga 2017., 238. lpp.

Rakstainās garās zeķes

Klaipēda (Lietuva). Matulionienė E. Klaipėdos krašto tautiniai drabužiai. 2005, p. 59.

Alsunga (Latvija). Latviešu tautas tērpi. Kurzeme. II sēj., Rīga, 1997., 98. lpp.

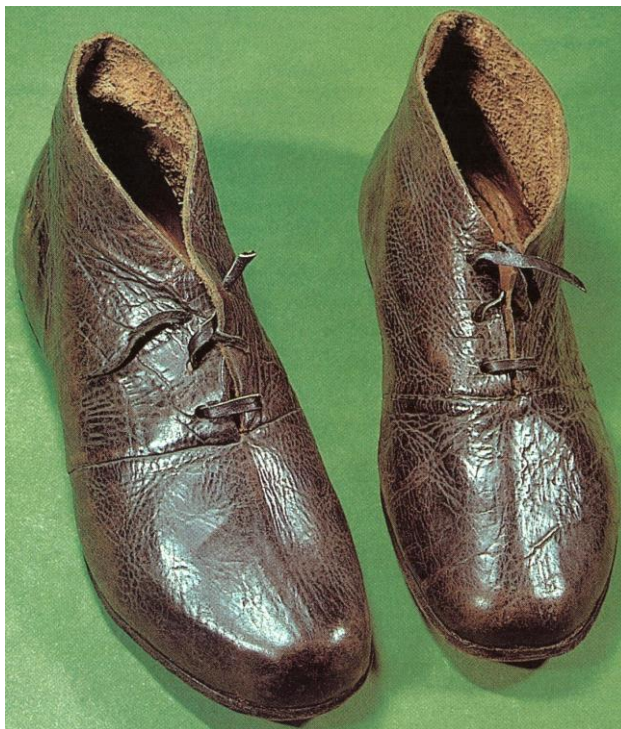
Rakstainie cimdi 19.-20.gs. mija

Dūraiņi (Lietuva). Matulionienė E. Klaipėdos krašto tautiniai drabužiai. 2005, p. 45.

Rucavas pirkساتiņi (Latvija). Jansone. A., Rucavnieku ,apgērbs cauri laikiem (19.gs. – 20. gs. sākums), Rīga: Zinātne 2017., 221. lpp.

Sieviešu apavi 19.gs. beigās (Latvija)

19.gs. beigu apģērbs Klaipēdas pusē un Rucavā

Jurkuvienė T. Lithuanian National Costume. 2006. p.131.

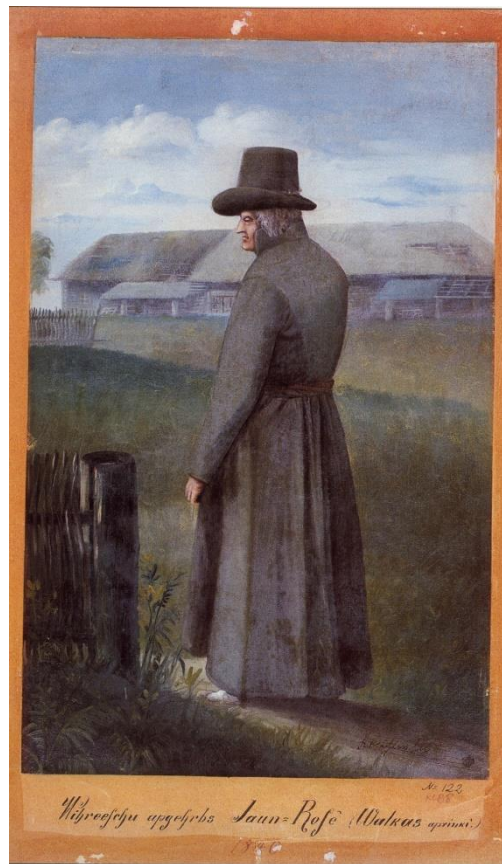
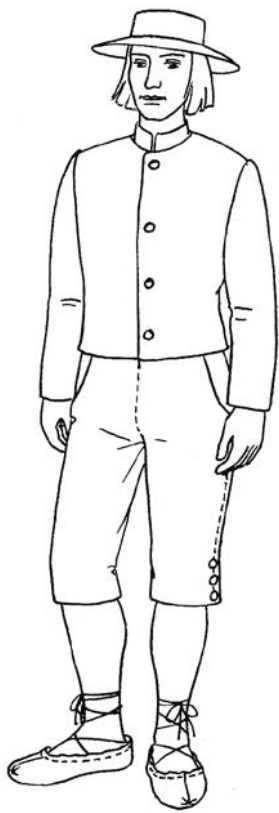
Jansone. A. Rucavnieku apģērbs cauri laikiem. R., 2017. 184. lpp.

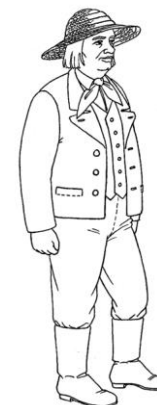
Vīriešu apģērbs

Vīriešu apģērbs (Latvija)

19. gs. 1. puse

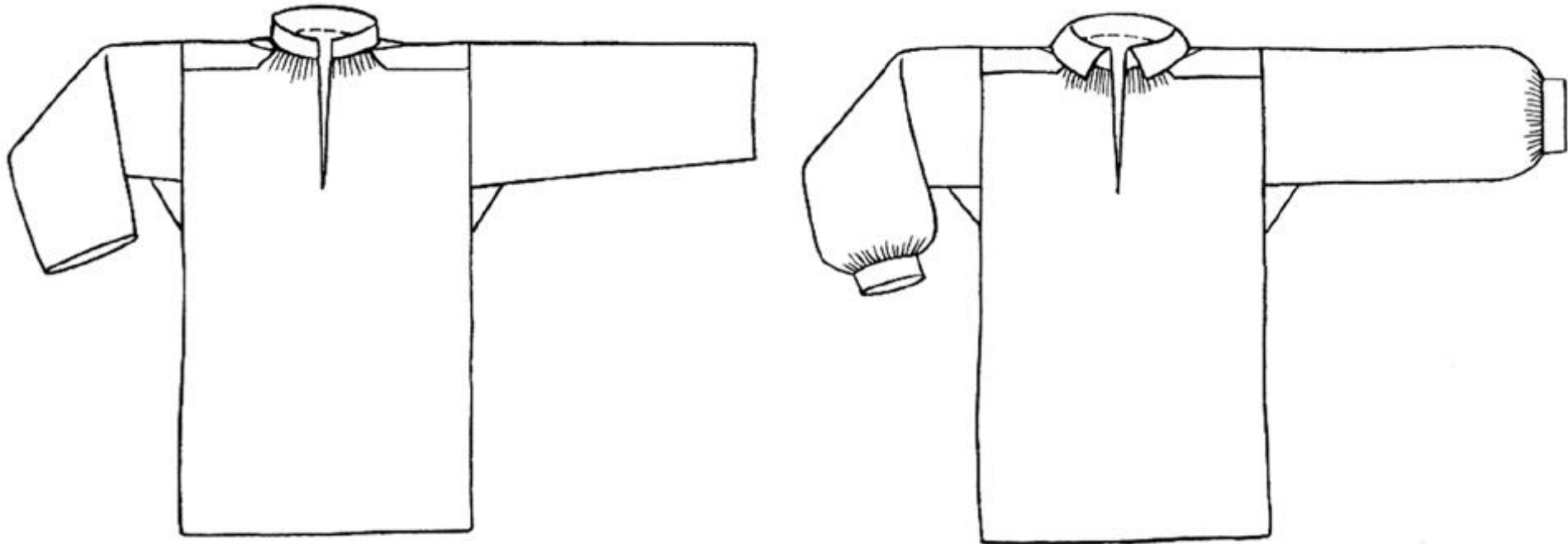

19. gs. 2. puse

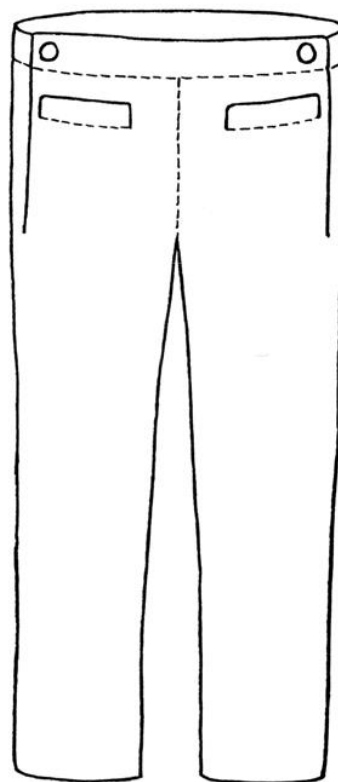
Vīriešu tunikveida krekli (Latvija)

Jansone.A., Apģērba attīstība Zemgalē 19. gadsimtā., Rīga, Zinātne, 2016., 73. lpp.

Vīriešu bikses

Klaipēda (Lietuva) Matulionienė E. Klaipėdos krašto tautiniai drabužiai. 2005, p. 49.
Zemgale (Latvijas) ZAE kolekcija 36, Jelgavas apr., Bukaišu pag.

Vīriešu vestes 19. gs. 2. puse

Zemgale (Latvija) CVVM 10 721; CVVM 11 339

Klaipēda (Lietuva) Matulionienė E. Klaipėdos krašto tautiniai drabužiai. 2005, p. 51.

Rudzu plāvējs, Nīca (Latvija)

J.Rieksta latviešu etnografiskā kolekcija Rīgā Nr. 1966

Aukštaitijas un Alsungas 19.gs. 2. puses virsdrēbes

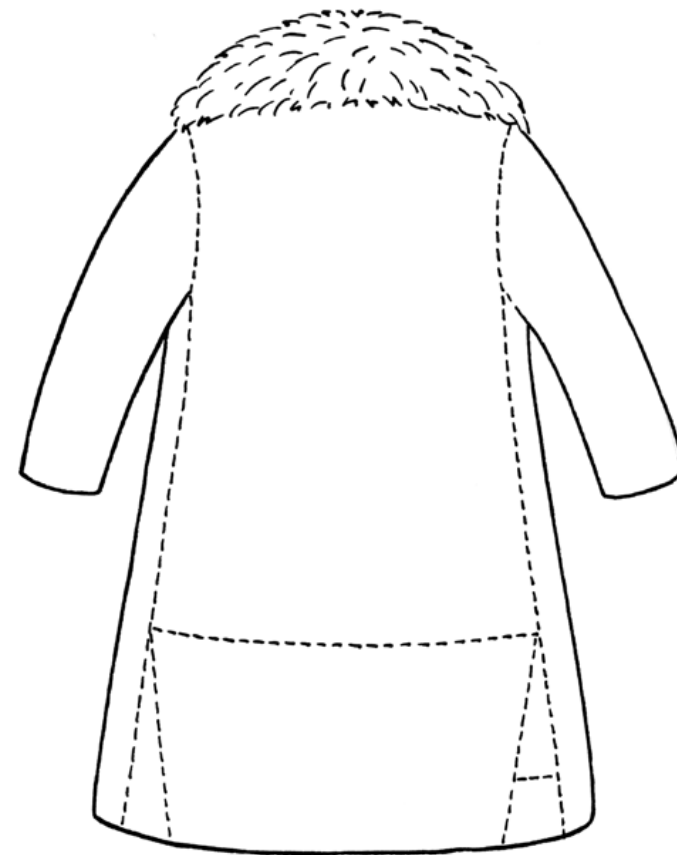
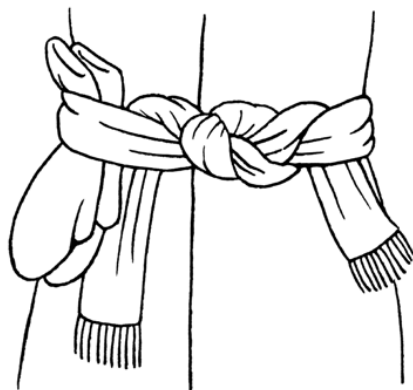
Jurkuvienė T. Lithuanian National Costume. 2006. p. 39.

Latviešu tautas tērpi. Kurzeme. II sēj., Rīga, 1997., 91. lpp.

Kažoki 19. gs. sākumā un 2. pusē (Latvija)

Jansone.A., Apģērba attīstība Zemgalē 19. gadsimtā Rīga Zinātne
2016., 165. lpp.

Mežgītās jostas

Aukštaitija (Lietuva). Jurkuvienė T.
Lithuanian National Costume. 2006. p.
62.

Piebalga (Latvija). Latviešu tautas
tērpi. Vidzeme. I sēj., Rīga, 1995., 159.
lpp.

Vīriešu kažoka jostas

Izšūta josta (Lietuva). Jurkuvienė T. Lithuanian National Costume. 2006. p. 156.

Kažoka josta (Latvija). Dobeles novadpētniecības muzejs 118 x 6 cm (DNM 7236) 19. gs. 2. puse.

Filca cepures *veltines kepures* (Lietuva)

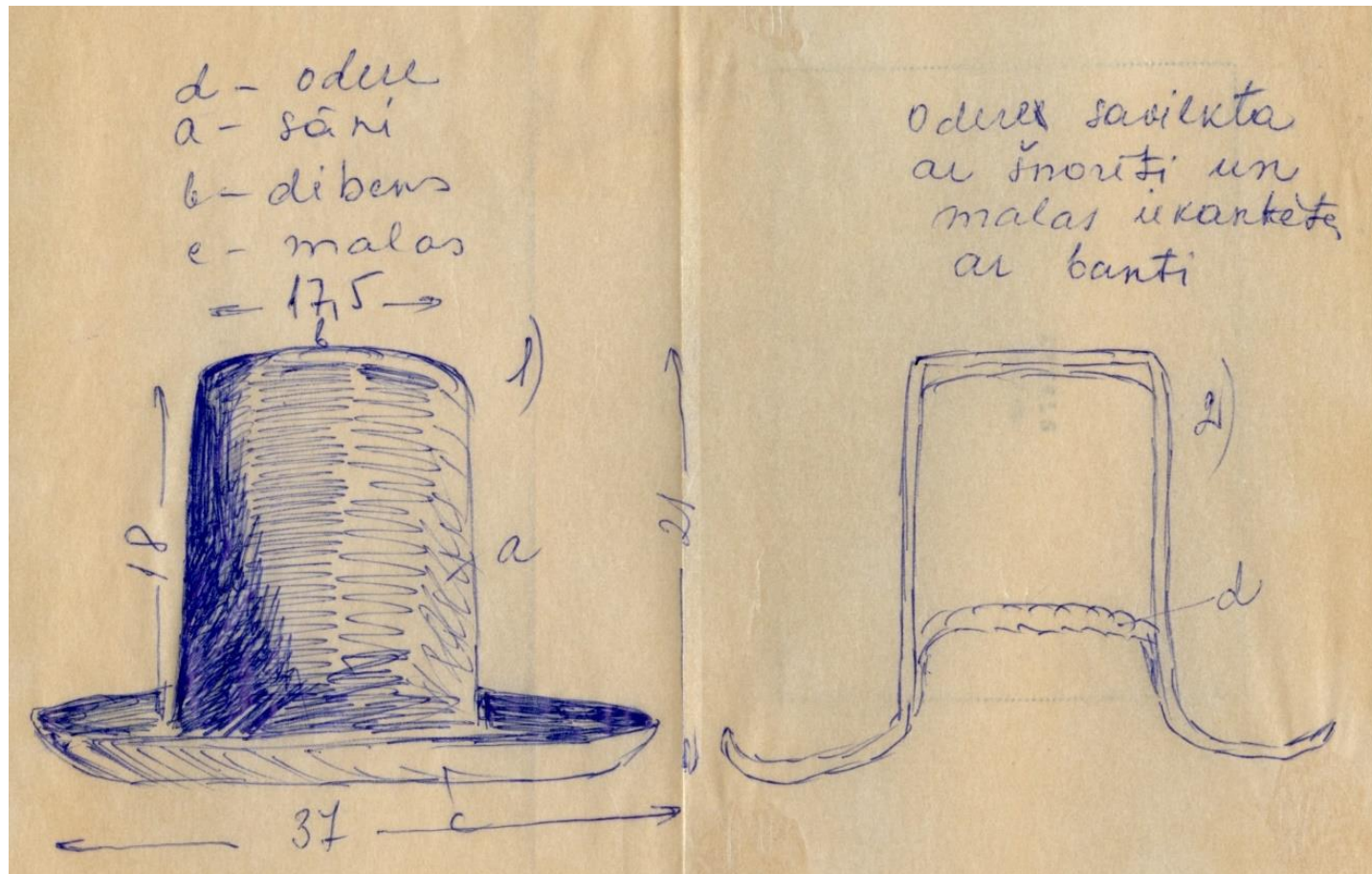
Matulionienė E. Klaipėdos krašto tautiniai drabužiai. 2005, p. 57.

Vīriešu cepures – ratenes (Latvija)

Ratene, Vecpiebalga 1848.g. ZAE kolekcija.

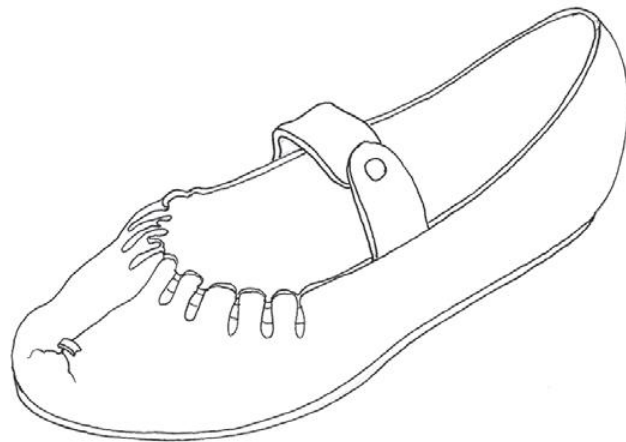
Retene, Rucava. PĒM 1969-18 VII T-134

Cepure ar nagu – naģene (Latvija) (E 20, 7195. Viļaka)

Apavu attīstība (Latvija) 19. gs.

Interreg
Latvija-Lietuva

Eiropas Reģionālās attīstības fonds

EIROPAS SAVIENĪBA

LLI-187 "Starptautiskais kultūras
maršruts "Baltu ceļš"/ "Balts' Road"

Paldies par uzmanību!

Kontakti:

Aija Jansone /Dr. hist.

Latvijas Etnogrāfiskā brīvdabas muzeja

Etnogrāfijas nodaļas vadītāja

E-mail: aija.jansone@brivdabasmuzejs.lv